

Vse fante v vojsko!

Baza Villaggio Italia na zahodu Kosova blizu vasi Peć, zvečer ko prispemo, ponudi pogled na temen in mrzel kraj, kjer ni ne prihoda ne odhoda brez reda in pregleda. Civilisti v vojaški bazi smo videti kot izgubljeni. Tista prva noč na kovinskih posteljah v korimekih oziroma prenosnih spalnih kontejnerjih v bazi Kforja (mednarodne organizacije Nata, ki skrbi za vzpostavljanje miru na Kosovu) je še ena preizkušnja.

Piše: **NIKA VISTOROPSKI**

Foto: **ROBERT COTIČ**

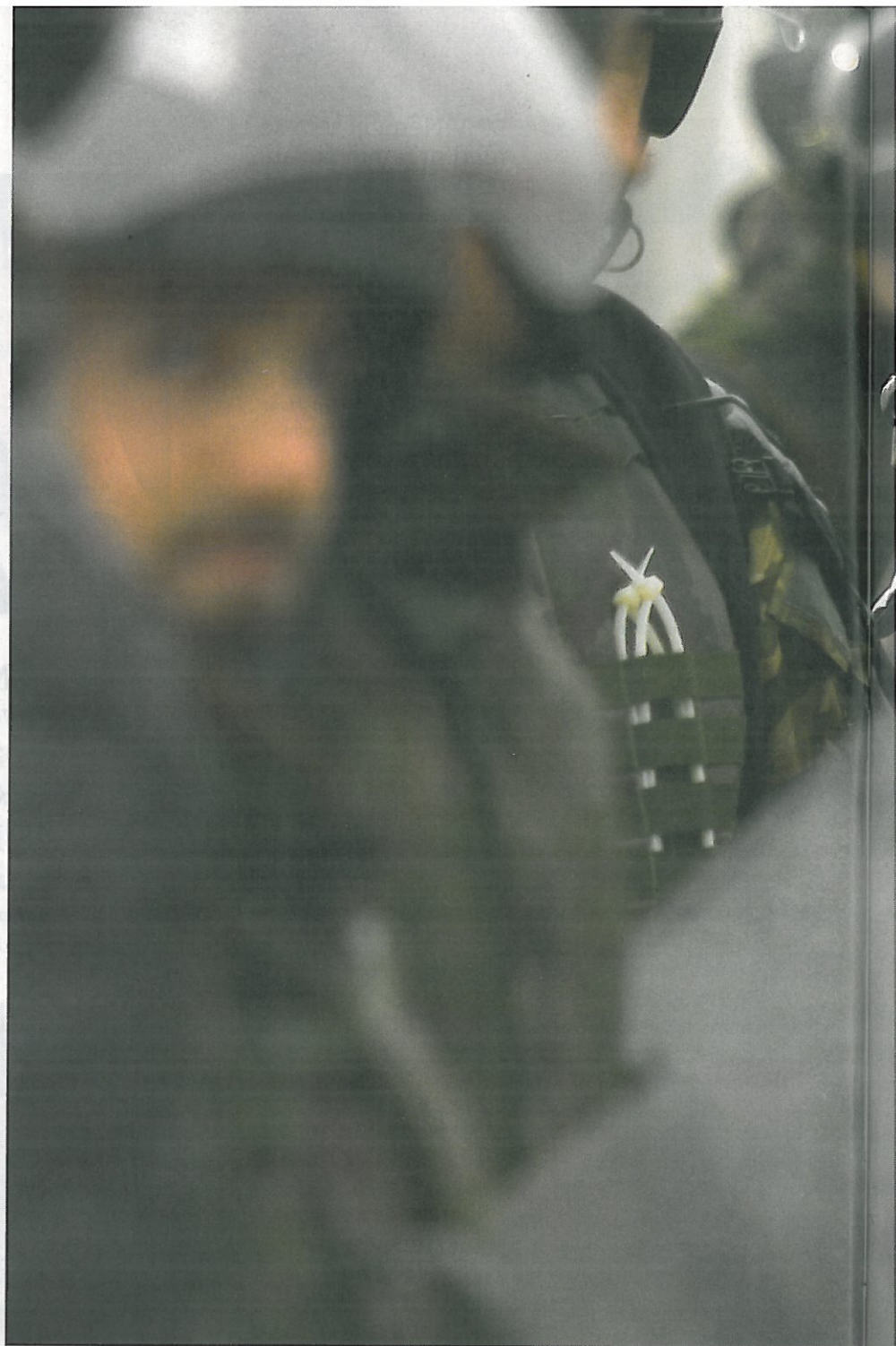
Ko zjutraj tiho umivaš zobe in se sonca dviga, čeprav ga ne vidiš, spodaj po asfaltiranih poteh hodijo – pripadniki Slovenske vojske. In kje so punce? Tukaj smo, da bi govorili z njimi, in prav nič domačnosti ni v kot (na zunaj) jajce jajcu podobnih uniformah, ki se razlikujejo zgolj po barvi baretke, ki tiho hodijo v eno smer.

Človekoljubno delo

Podpolkovnik Peter Starc je vodja 28. kontingenta Kforja na Kosovu, kjer je 340 pri-

padnikov in pripadnic. Evidence, koliko točno je drugih, ni, ker je ne potrebujejo. Vsi enaki, vsi enakopravni? Ženska. Vojakinja. Še vedno eksotična žival. A po krivem. Kajti ko nas prvi dan odnese po Kosovu, na teren, skozi delovni dan pripadnice Kforja, ki nam pokaže, kaj zajema njihovo delo, vidimo, da so neizogibne. Biti vojak ne pomeni, biti človek, ki v svojih rokah trdno drži strelno orožje v nenehni vznesenosti, da ga uporabi. To so sami predsodki, kot drži tudi dejstvo, da ženske že dolgo niso več le pomožno osebje.

Vozimo se po okoliških vaseh, slišimo za pretresljive lokalne zgodbe okolja, ki si še ni opomoglo od vojne in kjer revščina spodbuja rasna nesoglasja, ta pa se trejo v politične konflikte. Vojaki govorijo, vojaki poslušajo, vojake zanima. In ko se ena od njih tiho približa lokalni Kosovki, ki si na volitvah prizadeva za srbsko manjšino, je jasno, da izžareva eno tistih stereotipnih ženskih vlog poslušalke in mediatorke. Vmes beseda, dve o otrocih in njihovem šolskem uspehu doma na Štajerskem, nato pa spet skozi mesto,

kjer je družini zgorela hiša, otroci pa se v šotoru, ki jim ga je dal Kfor, gnetejo s starši. Kfor je prispeval tudi za gradbeni material v upanju, da bo hiša pod streho pred zimo. Neizprosen je namreč tukaj mraz.

So sploh kakšne razlike?

Pripadnic Slovenske vojske je sicer menda okoli deset odstotkov, generalskega čina nima (še) nobena in vsa ta mlada dekleta – stare so od 25 do 35 let –, ki se tistega večera zberejo v skupni sobi, da

bi povedale, kaj doživljajo, jasno izrazijo dejstvo, da prihodnosti v vojski zanje ni. Napredovati je noro težko, skoraj nemogoče. Nekaj let bodo še vztrajale, potem pa videle, kako naprej.

Če želiš vrivati stereotipe v njihove besede, s tabo pometejo kot za stavo. Če so na zunaj uniformiranci videti vsi enaki, znotraj bijejo svoje »bitke«. Zdi se, da imajo pomembnejše delo, kot da odgovarjajo na moja vprašanja, in morda ga res imajo, kajti v vojski ni prostora za razprave o spolu, temveč je vojska »zgolj« priložnost

za delo in dokazovanje. Ni milosti. Da je pod uniformo ženska, izda drugačen pramen las, ki štrli izpod baretke. Pa glas, seveda. Da imajo ženske izrazitejši socialni čut, pravijo, in da to v vojski še posebno prav pride. Ali je spol nekaj, na kar lahko kar pozabiš?

Ne jokam

Videti je, da se na zunaj s tem ne ukvarjajo, kajti vsakdan v vojski ni priložnost za osebni, ženstveni izraz. »Glede na uniformo, ki jo nosimo, smo v izražanju

Karmen je uresničila svoje sanje, čeprav domačim ni bilo čisto prav.

svoje ženskosti gotovo omejene,« pove prva, ki je bila na misiji že večkrat. »Te so enake, uniforme namreč, kot jih nosijo moški. Z njo skrijemo žensko v sebi. Sploh pa počnemo enake stvari kot vojaki, razlik v zahtevnosti ni. Ne ukvarjam se s tem, da sem ženska v moškem okolju.« Do sebe, svojega poklica in okolice ima trezen ženski pristop. Ženski zato, ker ne pozabi, da to je, čeprav tega ne razglašala. Kajti ko se po misiji vrne domov, se pogleda v ogledalo, natakne uhane, a ko je tukaj, v Peči pri Kosovu, je vojakinja, ki ne joka, ki v svojo vojaško sobo ne nosi spominkov od doma, le tu in tam pogleda fotografije svojih dragih, če jih pogreša.

Oditi je težko

Od približno desetih deklet, ki so z mano v sobi, ima otroke le ena. In to kar tri. In hecno je, ko urico zatem govorimo s štabno vodnico (in srkamo čaj po napornem dnevu), ki je doma prav tako pustila tri, a ima, pravi, moža, ki mu zupa, je v stiku s svojim podmladkom, ki mu to ne nazadnje dobro dene. Mame imajo otroci seveda pogosto za samoumevne, pove in dodaja, da se je družina kar leto dni pripravljala na njen odhod na jug. Otrokom, že večjim, so bile naloge jasno dodeljene in zdi se, da marsikateri član njihove družine, zdaj ko je njen ženski pol na tujem, jasneje vidi svojo vlogo. Ni pa vse lepo in lahko. In odhod ni za ranljive v srcu.

Pravične ste

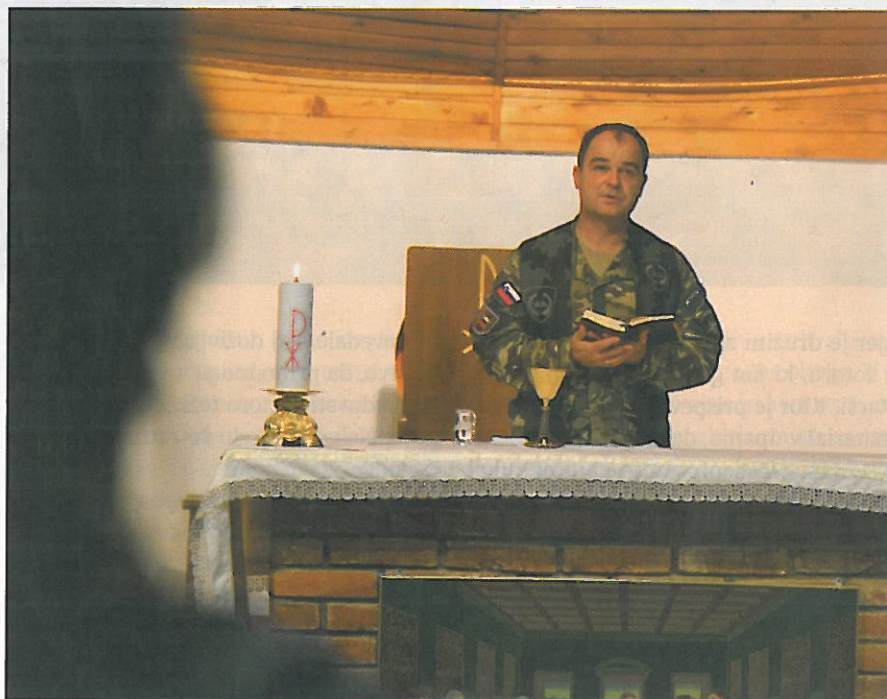
Je že res, da so stereotipi o superiornosti vojaka vtanki v amigdalo, pove moški, s katerim neki dan v bazi pijem kavo in ki želi biti neimenovan, in da je treba veliko truda za preseganje predsodkov, je pa res tudi, da mora vojakinja še vedno pokazati več, če želi napredovati, če želi sploh skozi sito. Zanima me moško mnenje in vikar Aleksander Urek, ki ga kličejo tudi padre, pove, da razlike so in ne gre jim ubežati. Stiska je že to, da greš od doma, kot bi šel

na romanje v puščavo, kaj šele če so pred tabo druge, nove preizkušnje. K njemu pridejo skrbi vseh sort in rad jih poslušajo: »Ženske imate neverjetno razvit čut za socialo, za osnovno naravno pravičnost. Imate tisto noro sposobnost, ki jo lahko kot župnik le zavidam. Ženska impulzivna reakcija ob krivici je neverjetna.«

Bom zmogla?

Vojakinja Karmen je že v srednji šoli vedela, kaj hoče postati: »Bila je osamosvojitvena vojna. Seveda takrat še nisem vedela, kaj vojska sploh pomeni. Želela sem si samo pomagati ljudem. Vedela sem, v kaj se spuščam, in ko sem uresničila svoje želje, so bili nekateri izjemno navdušeni, drugi bolj zadržani.« In ko pride beseda tudi na tisto težko, prizna, da, kot rečeno, idealna podoba neizprosne vojakinje ni vedno prisotna. »Kmalu zatem, ko sem se zaposlila,« pove Karmen, »sem prišla v četo kot novinka. Morala sem začeti delati, nikogar nisem poznala. V nekem trenutku – tretji dan je bil, se spomnim – so mi začele po licih polzeti solze in rekla sem si, da bom dala odpoved. In v naslednjem trenutku: Zakaj pa? Bo že bolje. In res je bilo, samo sprejeti so me morali.«

Navajeni smo floskul, da fantje ne jokajo, pa se ob tem padre samo nasmehne, češ, še kako jokajo. In ko premišljuje o različnih »vojaških« pristopih reševanja

Vikar Aleksander Urek je vsak dan pripravljen prisluhniti pripadnikom vojske.

Vojska ne pomeni vojne. Vojska pomeni tudi humanitarno delo. Tukaj z družino, ki ji je požar uničil hišo.

težav, omeni moški frontalni »napad« in žensko delo iz ozadja.

Kljub slabosti naprej

Kaj povedo ženske, ko jih nihče ne vidi, temveč jih lahko samo sliši? Kakšne so njihove stiske, ki se zaupajo samo po tihem? Kaj so ženske skrbi? »To, kar ženske sestavlja, to, kar ženske ste,« pove padre. »V vojski se morajo bolj dokazovati. Fantje pa so otroci našega časa. Za današnji čas je delitev moških in ženskih del še vedno živa, potrebovali bomo še nekaj generacij, da bomo to presegli. Kaj ženske žene? Kaj pa žene mamo, ki izgubi otroke? Vse bo postorila, potem pa izgubila zavest. Ta notranji čut in pozitivna trma! Ne boš me! govorijo. Spomnim se ženske z nekega usposabljanja, ki je po dolgotrajnem joku snela masko z obraza. V njej so bili njeno bruhanje in solze. A ona je tekla. Pa sem ji rekel, takoj se je v meni vzbudilo zaščitništvo, češ, kaj pa se, revica, nisi ustavila? A je samo rekla: Jaz hočem biti vojakinja! Kasneje sva sedla

in se pogovorila, vprašal sem jo, še enkrat, zakaj. In rekla je, da ve, da je sposobna. Naslednjič ni več bruhala, ker se je – navadila. Takrat sem ravno prišel iz fare in ko sem jo poslušal, je bilo zame kot oznanjenje. Imate, kar moškimi v določnem trenutku umanjka. Moški reče: Meni tega ni treba. In gre! Ženske greste do konca!«

Cifra med številkami

Seveda gre lahko to tudi v drugo smer, v samozanikovanje, zato padre na koncu pove, da so mu vseč ženske v uniformah, ženske, ki začutijo stisko druge ženske, ne samo moškega. In ostati ženska v tej tekmovalni želji po več? »Pa saj je vse zelo preprosto,« pove vikar. »Je res medvedje moško vedenje tisto pravo? Se moški samo delajo? Človek ima najprej pravico, da je to, kar je. In če se imamo možnost zavediti, kdo sem, da sem ponosen na to, da živim svojo enkratnost, ne vidim potrebe po razlikovanju med moškim in žensko. Naj vsak živi vojsko sebi primerno.«

Ko navržem popularno krilatico o tem, da najverjetneje ne bi bilo nič narobe, če bi vsi šli skozi stopnje vojaškega osamosvajanja, dekleta pritrdijo. Karmen celo pravi, da današnjim fantom primanjkuje discipline, reda: »Vse fante v vojsko! Opažujem prijatelje v dvajsetih, sami ne znajo narediti čisto nič.« In ženske na Kosovu, ki se urijo v vojski, gotovo niso lené, so trmaste na prej omenjeni način. »Zame najtežji deli urjenja so bili fizični izzivi,« pove mlada svetlolaska s pegami. »Spomnim se pohoda v hrib, takrat sem imela kakšnih 50 kilogramov, na hrbtu pa nahrbtnik za pol moje teže. Ja, težko je bilo prehoditi tistih 40 kilometrov navzgor. Dejstvo je, da ženske več naredimo s trmo kot z močjo.« Trenutki so, so si enake, ko pomisliš na dom, se stežka navadiš na vse to vpitje, še posebno če prihajaš iz bolj umirjenega okolja, a potem nekako gre. Ekipa je v vojski nujna, sistem izloči egoiste. In ko si enkrat del množice, cifra med številkami, potem je treba držati skupaj. Takšno je pravilo.